

Drs. S.J. (Saskia) Visser heeft als expertise taalkunde. Ze is medewerker van de Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie, Rijksuniversiteit Groningen. Samen met Fiona van Gelder heeft ze onderzoek gedaan in het kleuteronderwijs van de stad Groningen: 'Van misverstand tot meertaligheid'. Saskia Visser heeft ook, samen met Lilian Bücking, het rapport 'Meer talen, beter communiceren' opgesteld, een onderzoek naar informatieverspreiding over meertaligheid. Ze heeft meerdere belangwekkende artikelen op haar naam staan, o.a. het onderstaande. We zijn haar erkentelijk voor deze bijdrage.

Van misverstand tot meertaligheid - een onderzoek in het kleuteronderwijs van de stad Groningen door Fiona van Gelder en Saskia Visser; Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie, Rijksuniversiteit Groningen. Augustus 2005

Zwijgen in alle talen

Misverstanden en gebrek aan communicatie over meertaligheid

Saskia Visser

*Ik wil alle kinderen laten ervaren dat ze een kind van deze wereld zijn, dat we moeten leren van elkaar en elkaar moeten leren begrijpen door een open communicatie. Proeven van de vele culturen is, als je het goed doet, alleen maar verrijkend!
Leerkracht groep 1/2*

Wanneer het Nederlands voor een of beide ouders van een kind niet de moedertaal is, kunnen ze ervoor kiezen om hun kind tweetalig op te voeden. De taalverwerving van het Nederlands verloopt dan anders dan bij eentalige kinderen. Het is daarom van belang dat ouders, peuterspeelzaalleidsters en leerkrachten in de eerste jaren van de basisschool weten hoe ze met deze tweetaligheid om kunnen gaan. Wat is normaal in de taalontwikkeling van deze kinderen? Hoe kun je deze taalontwikkeling stimuleren, welke aanpak werkt averechts? Deze zaken zijn bij de specialisten al lang bekend, maar het blijkt niet altijd gemakkelijk te zijn om deze boodschap bij de opvoeders te krijgen. Het lijkt erop dat te veel leerkrachten verkeerde adviezen geven aan ouders en te veel ouders zich schuldig voelen over vermeende achterstanden van hun kind. Een open dialoog tussen ouders en school kan helpen om misverstanden te voorkomen.

Misverstanden

Invloed op het Nederlands

Een van de belangrijkste misverstanden die in de Nederlandse samenleving over meertaligheid bestaat, is dat de andere thuistaal (of dialect) een negatief effect op de verwerving van het Nederlands zou hebben. Dit leidt vaak tot het streven naar eentaligheid. Leerkrachten geven anderstalige ouders het advies om thuis Nederlands met hun kinderen te gaan spreken om problemen op te lossen. De onderwijsaanpak van Molukse kinderen in de jaren vijftig liet echter al zien dat met het streven naar eentaligheid eerder problemen worden veroorzaakt dan worden opgelost.

Leerkrachten zouden anderstalige ouders juist moeten stimuleren om aandacht te besteden aan de thuistaal. Een goede ontwikkeling van de thuistaal biedt namelijk een goede basis voor het Nederlands. De thuistaal en de schooltaal kunnen elkaar dan versterken. Verder is

het evident, dat wanneer de beheersing van het Nederlands van anderstalige ouders beperkt is, dit niet kan leiden tot een goede input van het Nederlands. Ten slotte moeten we ook niet vergeten dat een goed contact tussen ouders en kind bijdraagt aan het gevoel van veiligheid, dat elk kind nodig heeft om zich te kunnen ontwikkelen.

Als ik tegen mijn dochter zeg: "je bent een schat", dan voelt het alsof ik het niet meen. Zeg ik: "doe bist een dikke laiverd", dan komt het recht uit het hart.

Groningstalige moeder en logopediste

Stille periode

Wanneer ouders en leerkrachten normale verschijnselen van een meertalige ontwikkeling niet herkennen, kan dit ook tot misverstanden leiden. Zo komt het vaak voor dat meertalige kinderen een "stille periode" doormaken, dat houdt in dat ze in een taal weinig tot niets zeggen. Dat wil niet zeggen dat de verwerving van die taal op dat moment stil staat. De kinderen luisteren en pikken veel op, maar voelen zich nog niet zeker genoeg om zelf ook te gaan praten. Deze periode kan wel zo'n 3 maanden duren. Leerkrachten en ouders die hiervan niet op de hoogte zijn, kunnen zich zorgen maken over de taalontwikkeling van het kind, terwijl dit dus niet nodig is. Ook het vermengen van talen is een natuurlijk en tijdelijk verschijnsel bij meertalige kinderen.

Dialoog met ouders

Naast het feit dat de kennis over een meertalige ontwikkeling nogal eens tekortschiet, is het ook opvallend hoe weinig anderstalige ouders en scholen met elkaar praten over het onderwerp. Ze lijken te zwijgen in en over alle talen. In het onderzoek "Meertaligheid, wel of geen onderwerp" geeft het grootste deel van de ouders aan nog nooit met school te hebben gesproken over meertaligheid en de meest genoemde reden daarvoor is, dat ze daar simpelweg niet aan gedacht hebben. De thuistaal en de schooltaal lijken door zowel ouders als school strikt van elkaar gescheiden te worden. Hetzelfde geldt voor de begeleiding en de informatievoorziening rond meertaligheid. Geïnteresseerde leerkrachten wendden zich tot schoolbegeleidingsdiensten en expertisecentra en ouders informeren elkaar en melden hun kind aan bij anderstalige scholen. En dat terwijl ouders en leerkrachten elkaar zoveel te bieden hebben. Beiden kennen het kind en de situatie en hebben een optimale ontwikkeling van het kind voor ogen.

Gespreksonderwerpen

Waarover kun je het als leerkracht dan hebben met ouders?

Belangstelling

Ten eerste is het tonen van belangstelling voor de thuistaal en thuissituatie al heel erg belangrijk. De leerkracht kan hiermee aangeven dat hij/zij respect heeft voor de keuze van ouders om hun kind een andere taal of dialect mee te geven. Ouders waarderen dit en het vergemakkelijkt hun eigen inbreng in het gesprek en in latere contacten.

Verband thuistaal - schooltaal

Ten tweede kun je proberen een verband te leggen tussen de ontwikkeling van het Nederlands en de thuistaal. Uit ons onderzoek blijkt dat anderstalige ouders het belang van het Nederlands voor hun kinderen heel goed inzien, maar dat ze dat niet koppelen aan de ontwikkeling van de thuistaal. Daarover kan de leerkracht ouders informeren.

Je kunt het hebben over hoe belangrijk het is om voor te lezen, te mailen met familieleden, te praten over school, het nieuws en andere onderwerpen in de eigen taal. Niet alleen voor de ontwikkeling van de thuistaal, maar ook omdat de kinderen daar op school voordeel van hebben als dezelfde onderwerpen en vaardigheden in het Nederlands langskomen. En omgekeerd kunnen ouders leerkrachten belangrijke informatie geven over hoe het gaat met de thuistaal en het scheiden van de talen. Welke mogelijkheden zien ze zelf om taal te stimuleren? Wat voor mogelijkheden kan een vertelcultuur bieden bij het ontwikkelen van spreekvaardigheden?

□ **Motivatatie**

Ook de motivatie voor het leren van beide talen kan een onderwerp van gesprek zijn. Hoe kunnen ouders en school gezamenlijk die motivatie verhogen? Hoe kan bijvoorbeeld de school ruimte bieden voor de thuistaal? Hoe werkt de cursus Nederlands van de moeder op de motivatie van het kind?

Taalachterstanden en positieve aandacht

“Maar hoe zit het dan met taalachterstanden?” is een vraag die veelvuldig gesteld wordt wanneer je het onderwerp meertaligheid ter sprake brengt. Net als bij eentalige kinderen, kunnen er met de taalontwikkeling van meertalige kinderen problemen zijn. Er kan sprake zijn van een op zichzelf staande taalstoornis of van een taalachterstand, die samenhangt met de sociale klasse, het opleidingsniveau van ouders en taalarmoede thuis. Deze problemen worden niet veroorzaakt door de meertaligheid, maar zouden ook in een eentalige thuissituatie voorkomen.

Een ander punt is dat de communicatie met ouders van meertalige kinderen soms moeizaam verloopt ten gevolge van een taalbarrière. De communicatie met ouders daarom uit de weg gaan kan natuurlijk geen oplossing zijn, dat realiseren scholen zich terdege. Ouders en scholen kunnen samen die situatie verbeteren door op een positieve manier aandacht te hebben voor talen. Een negatieve benadering van de thuistaal en een gebrek aan communicatie met ouders werkt in ieder geval niet in het voordeel van kinderen.

“Een negatieve sfeer over de thuistaal is echter slecht voor de ontwikkeling van een goed zelfbeeld. Door het gevoel dat hun culturele achtergrond in minder aanzien staat, kunnen allochtone kinderen een negatief zelfbeeld ontwikkelen. Een kind met een negatief zelfbeeld léért ook slechter op school.”

Nurdan Yilderim, Commissie Multiculturele Samenleving van de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLF)

Gelukkig zijn er ook scholen en begeleidende organisaties, waar constructief gewerkt wordt met een positieve insteek op meertaligheid. De praktijk op Europese scholen is daar een mooi voorbeeld van, maar ook initiatieven met aandacht voor het Fries of streektalen, horen in die categorie. Hopelijk kunnen deze initiatieven het zwijgen in alle talen verbreken en laten zien dat spreken in meer talen goud waard is.

Drs. Saskia Visser is werkzaam bij de Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Literatuur

Onderzoeken

- Gelder, F. van & S.J. Visser (2005), *Van misverstand tot meertaligheid: Een onderzoek in het kleuteronderwijs van de stad Groningen*, Wetenschapswinkel TCC, Rijksuniversiteit Groningen.
- Roslon, A.I. (2006), *Meertaligheid, wel of geen onderwerp: Onderzoek naar communicatieve behoeften van de ouders van meertalige kinderen*, Wetenschapswinkel TCC, Rijksuniversiteit Groningen.
- Bücking, L. & S.J. Visser (2006), *Meer talen, beter communiceren: Een onderzoek naar informatieverspreiding over meertaligheid*, Wetenschapswinkel TCC, Rijksuniversiteit Groningen.

Meer informatie en downloaden van rapporten en samenvattingen:

<http://www.rug.nl/wewi/dewetenschapswinkels/talen/publicaties/meertalig2>

Meer weten over meertaligheid?

- Burkhardt Montanari, E., J. Aarssen, P. Bos en E. Wagenaar (2004). *Hoe kinderen meertalig opgroeien*. PlanPlan producties, Amsterdam
- Klooster, C. (2006). *Leren praten in een tweede taal*. Een leidraad voor leidsters en leerkrachten, ABCG, Groningen
- Databank meertalig materiaal van de Openbare bibliotheek met boeken en veel links: <http://www.meertalen.nl/Homepage.html>